

- „Захист життя та здоров'я дітей, норми поведінки у надзвичайних ситуаціях.” – Суми: ВВП „Мрія – 1” ЛТД, 1999. – 84 с.
2. Вашак О. Сім'я як осередок виховання у дітей еколого безпечної поведінки. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : Зб. наук. пр. – Вип.9. – Київ. – 2006. – С. 310 – 316.
  3. Гураш Л. Розумна обережність – запорука безпеки // Дошкільне виховання. – 2003. – №7. – С. 7 – 9.
  4. Пироженко Т. Найголовніше – гармонізувати середовище // Дошкільне виховання. – 2002. – №11. – С. 3 – 4.
  5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5-ти т. – Т3. – К.: Рад.шко-ла,1977 – 670 с.
  6. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.

УДК 378.147

О.А. Комар

НАВЧАННЯ ВИКЛАДАЦЬКИХ КАДРІВ

***Анотація.** У статті аналізується й описується підготовка викладацьких кадрів у педагогічних вузах для оволодіння і здійснення ними навчання майбутніх вчителів за інтерактивними технологіями.*

***Аннотация.** В статье анализируется и описывается подготовка преподавательских кадров в педагогических вузах для овладения и осуществления ими учеба будущих учителей за интерактивными технологиями.*

***Anotation.** The author analyzes and describes the process of teachers` training in pedagogical universities which implies their command of interactive technologies` to be used in future teachers` training.*

Сучасна педагогічна освіта виступила як відповідь на суспільні запити в педагогічних кадрах нової формації, оскільки зміни в постіндустріальному суспільстві призвели до зміни педагогічної діяльності, перетворення та розширення функцій педагога, одним із пріоритетних напрямів діяльності якого є створення умов для психологічного комфорту, бажання і намагання одержувати знання учнями, задоволення їхніх потреб, запобігання та подолання негативних явищ у стосунках найближчого оточення, сім'ї і школі.

Аналіз світових концепцій підготовки спеціалістів у вищій школі дав нам змогу зробити висновки про те, що переважна більшість країн перейшла або переходить до технологій навчання, які передбачають суб'єкт-суб'єктні стосунки між викладачем і тими, хто навчається, для успішної реалізації своїх педагогічних програм, направлених на виховання особистостей, здатних реалізувати себе в інформаційному суспільстві.

Реформування школи, що відбувається в останні роки, спрямоване не тільки на реформування технологій і методів навчання і виховання, а на перебудову всього життя дитини, розширення можливостей вибору особистістю свого життєвого шляху. Сучасна педагогічна наука відповідає всім вимогам суспільних відносин і запроваджує на вимогу школи у вищих навчальних закладах підготовку майбутніх вчителів за інноваційними технологіями. Вважаємо, що це потребує розробки єдиного методологічного і теоретичного підходу, спроможного адекватно поєднати, пояснити і розвинути

результати попередніх досліджень, створити міцний теоретичний базис для підготовки вчителів до широкого застосування інтерактивних технологій при навчанні молодого покоління.

Сьогодні при високих досягненнях у педагогічній науці, при використанні комп'ютерної техніки, при застосуванні інноваційних педагогічних технологій найменш розробленими залишаються категорії взаємодії і спільної діяльності педагога і навчальної аудиторії. Основні труднощі у вивченні прийомів і форм організації навчальної діяльності та при навчанні їм, на нашу думку, полягають у тому, що ці прийоми маскуються для свідомості викладача предметним змістом цілей і задач навчання. При цьому викладач методик у вузі при підготовці студента – майбутнього вчителя намагається ознайомити його із змістом виучуваного предмету, навчити методиці роботи над словом, реченням, задачею, тощо і не робить акцентів (іноді тому, що і сам на знає), як це робити ефективніше, як навчити майбутнього вчителя ефективно навчати своїх учнів. І справа не в тому, що педагог навмисне не хоче або не має часу на таке навчання студентів. А справа, на нашу думку, в тому, що велика маса викладачів вузів – випускники старої радянської доби. Вони навчались в авторитарній системі і рефлекторно переносять таку систему роботи у свою професійну діяльність. Мабуть, треба відмітити і той факт, що при всіх позитивних якостях радянської системи освіти негативним було те, що “система” не зацікавлена була у розвитку самостійно мислячих і самоутворюючих особистостей. Тоді було головним “втравити” знання будь-яким способом, “відтворити” їх і ні в якому разі не допускати “вольнощів” і своїх особистих висловлювань. Треба було бути і думати “як всі”.

Часи змінились, і нове інформаційне суспільство ставить нові вимоги до професійних якостей педагога, який вчить і формує людину нового суспільства. У процесі інтерактивного навчання учитель виступає як організатор процесу навчання, консультант, співрозмовник, одноступінь. Через застосування ним інтерактивних технологій формуються в учнів якісні риси громадянина. Для такої організації навчання потрібен учитель, що мислить інтерактивними категоріями і володіє новими, інтерактивними методиками. Такого вчителя здатні підготувати викладачі, які самі ідуть в ногу з часом, мають відповідні знання і можуть навчати своїх студентів працювати за інтерактивними технологіями.

Вивчаючи проблему застосування інтерактивних технологій, ми проводили своє дослідження на базі Науково-методичного центру інноваційних освітніх технологій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У центрі з 2003 року відбувається підготовка тренерів до здійснення інтерактивного навчання для його популяризації і методичного забезпечення у засвоєнні інтерактивних технологій. Започаткована ця робота під керівництвом і безпосередньою участю професора Пометун О.І.. Діяльність центру організована таким чином, що існує постійна тренінгова група із числа викладачів університету. Це переважно кандидати наук, старші викладачі. Цих викладачів-тренерів регулярно навчають тонкощам роботи за інтерактивними технологіями доктор педагогічних наук, професор Пометун О.І. і кандидат педагогічних наук Пироженко Л.В. Викладачі-тренери надалі виконують просвітницьку місію у педагогічних колективах.

Для того, щоб виявити, в якій мірі викладачі, що готують майбутніх учителів, знаються на інтерактивних технологіях, було підготовлено і проведено анкетування. Його було організовано таким чином: групи викладачів, що збирались для семінару-тренінгу з інтерактивних технологій, вперше перед тренінгом отримували і заповнювали анкету (Див Анкету для викладачів у додатку).

Анкетою було охоплено викладачів педагогіки і фахових методик Бердянського державного педагогічного університету, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Південноукраїнського педагогічного університету імені К.Д. Ушинського, Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. Всього 211 осіб.

В результаті опрацювання анкети ми отримали досить цікаві результати.

Середній вік вузівського викладача, який відвідав заняття і заповнив анкету, – 37 років, хоча в кількісній характеристиці переважали 40-49 річні і 26-28 річні викладачі. Переважну кількість опитаних мали жінки – 137 осіб, решта 74 особи – чоловіки. Переважна кількість опитаних мала стаж роботи у вузі 12-20 років.

На четверте питання анкети ”Що легше проводити: лекцію чи практичне заняття?” ми одержали такі результати: лекцію проводити легше 162 викладачам, практичне заняття – 49 особам. Причому з тих, для кого лекція була легшою формою навчання, ми розрізнили викладачів, старших за віком і з більшим стажем роботи у вузі.

Визначили ми й велику кількість викладачів, які проводять лекцію-монолог – 179 осіб, хоча деякі з них вказали, що іноді вдаються до діалогу з аудиторією. Лекцію з елементами діалогу проводять 26 викладачів; троє використовують на лекції елементи дискусії і троє викладачів дозволяють собі вільне спілкування з аудиторією.

Переважну кількість практичних занять наші студенти проводять у напрузі у вигляді “питання-відповідь”. Про це свідчать відповіді на шосте питання анкети. На практичних заняттях викладачі переважно люблять проводити опитування у формі діалогу, а для урізноманітнення використовують групову роботу. Таку форму як дискусія використовують рідко. До зачитування рефератів теж вдаються рідко. Переважно у випадках, коли вивчають передовий педагогічний досвід.

Шосте питання – єдине дуже протирічне і строкате. Ми утримуємося дати точні цифри до цього питання, так як опитувані перерахували всі названі форми в тій чи іншій степені.

Всі опитані викладачі використовують інноваційні технології: 21 особа – комп’ютерні технології, аудіо-, відеотехніку – 47 осіб, колективну і групову форми роботи, диференційоване навчання – 13 осіб, інші 130 осіб не вказали, які саме інноваційні технології вони використовують у своїй роботі.

Про інтерактивні технології “чули” – 21, “читали” – 96, “читали і брали участь в обговоренні” під час методичних семінарів – 87 осіб; “читали і намагались проводити заняття за інтерактивними технологіями” семеро викладачів.

На дев’яте запитання позитивну відповідь дали 91 особа, але вказували, в основному, групову роботу, роботу в парах тощо. Просто написали “так” 42 особи, “частково використовую” – 13 осіб і 120 опитаних написали “ні”, тобто дали негативну відповідь.

З нашої точки зору найприкрішим для аудиторії було 10-те запитання. Найкраще вдається групову роботу і різнорівневі завдання 60 опитаним. А 151 особа утруднились відповісти на запитання і поставили або прочерк, або залишили чистою строку відповіді.

Проаналізувавши отримані дані, ми дійшли висновку:

– всі без винятку викладачі намагаються якомога ширше застосовувати інноваційні технології у своїй практичній діяльності;

– молоді викладачі, іншими словами, викладачі з невеликим стажем роботи, стараються наслідувати старших, старанно готуються до занять, обізнані з новинками педагогіки, але переважно бояться їх застосовувати;

– викладачі зі стажем добре знаються на методиці викладання, цікавляться і змушені цікавитись новинками, але за якихось причин не дуже поспішають їх впроваджувати;

– представниці слабкої статі є лабільнішими у застосуванні інновацій у викладанні;

– переважна більшість викладачів, хоч і читали, чули про інтерактивні технології, не застосовують їх у своїй практичній діяльності за кількома причинами: 1) обмежені в методиці їх застосування; 2) плутають з груповими формами навчання; 3) лінуються впроваджувати новації у своїй практичній діяльності, або не бажають; 4) не цікавляться дидактичними новинками, а працюють по-старому – так простіше.

В решті-решт, у процесі бесіди (після заповнення анкет) викладачі поділились думками про те, що вони читали, чули про інтерактивні технології, але не розуміють, які такі їх особливості і чим вони відрізняються від інших технологій.

Ми зробили висновки про те, що викладачі готові працювати за інноваційними, зокрема інтерактивними технологіями, але їм бракує методичних знань по застосуванню інтерактивних технологій у навчальному процесі.

Фахова підготовка майбутнього вчителя початкових класів значною мірою визначається навчальним планом, в якому закладено курс кожного предмета. Так у професійному становленні майбутнього вчителя початкової школи важливу роль відіграють предмети дидактико-методичного курсу, спецсемінари та гуртки. До таких предметів відносяться “Історія педагогіки”, “Дидактика”, ”Педагогічна майстерність” та фахові методики. Значним плюсом у досягненні сучасної підготовки вчителя-початківця є введення у навчальні плани вузів курсу для підготовки спеціалістів ”Педагогічні технології на уроках у початковій школі”.

Основними факторами, що гальмують формування технологічної грамотності майбутнього спеціаліста, за результатами анкетування студентів ми визначили:

- замалу кількість доступної для студентів літератури з даного питання;
- недостатність теоретичних знань щодо технологізації навчального процесу;
- відсутність практичних навичок у застосуванні тієї чи іншої технології;
- відсутність або низький рівень навчально-методичних посібників, які подають лише рецептурну схему проведення уроку, не спираючись на технології навчання;
- відсутність посібників, які розтлумачують суть тієї чи іншої технології та методику її застосування у навчальному процесі;

- невизначеність методистів і вчителів, які представляють свої методичні розробки у науково-методичних засобах (газетах і журналах, методичках і посібниках) з термінами ”методи” і ”технології”. Особливо це стосується інтерактивних технологій навчання;

- відсутність необхідних повідомлень у засобах масової інформації про школи, що вибудовують систему роботи за тією чи іншою технологією;

- відсутність презентацій досвіду творчих учителів-новаторів для всього загалу суспільства.

Проаналізувавши ситуацію, яка виявила слабкі місця у підготовці вчителів початкових класів, ми прийшли до рішення: 1) підготувати викладачів, які працюють на спеціальності “Початкове навчання” для застосування ними в навчальному процесі інтерактивних технологій; 2) викладачам фахових методик початкової школи організувати навчання студентів на практичних і лабораторних заняттях у тренінговій формі; 3) ввести у навчальний процес спецкурс “Уроки в початковій школі із

застосуванням інтерактивних технологій навчання” для студентів спеціальності “Початкове навчання”, який проводити паралельно з вивченням фахових методик.

Для забезпечення навчання студентів за інтерактивними технологіями нами було розроблено тренінговий курс навчання для викладачів, який розрахований на 5-денне навчання і яким охоплено вивчення чотирьох груп інтерактивних технологій. Навчання побудовано таким чином, що: на I занятті викладачі знайомляться і працюють за певною групою технологій, а на наступне самі готують і проводять ці технології зі своїми колегами. На кожному занятті робота починається з домашнього завдання – продовжується вивченням нового. Подамо програму навчання викладачів.

Програма проведення занять з інтерактивних технологій для викладачів

Заняття №1

Використання нових освітніх технологій у навчальному процесі

20хв. – Вступне слово, завдання заняття

Що таке тренінг як форма занять з дорослими

60хв. – Методика проведення структурних вправ

15хв. – Правила

15хв. – Знайомство

15хв. – Очікування

15хв. – Обговорення вправ

15хв. – Методика проведення інтерактивної вправи

Представлення і обговорення типової програми тренінгового заняття

100хв. – Порівняння моделей і технологій

45хв. – Моделі навчання

45хв. – Поєднання моделей навчання

10хв. – Обговорення методики проведення

Всього: 195хв. = 3год.15хв.

85хв. – Інтерактивні технології групового навчання

25хв. – Карусель

25хв. – Один-два-чотири-всі разом

25хв. – Акваріум

10хв. – Обговорення методики проведення

15хв. – Підсумки заняття, домашнє завдання

Всього: 100хв. = 1год.40хв.

Перший день: 3год.15хв.+ 1год.40хв.=4год.55хв.

Заняття №2
Демократизація навчання на засадах інтерактивної взаємодії учасників
навчального процесу

10хв. – Вступне слово, завдання заняття

60хв. – **Методика проведення структурних вправ**

15хв. – Правила

15хв. – Знайомство

15хв. – Очікування

15хв. – Обговорення виконання вправ (представлення Д.З.)

120хв. – **Методика проведення технологій кооперативного навчання**

25хв. – Карусель (*представлення Д.З.*)

25хв. – Один-два-чотири-всі разом (*представлення Д.З.*)

25хв. – Акваріум (*представлення Д.З.*)

15хв. – Обговорення методики проведення

25хв. – Ротаційні (змінювані) трійки

5хв. – Обговорення методики проведення

15хв. – Підсумки заняття, домашнє завдання

Всього: 195хв. = 3год.15хв.

Заняття №3
Сучасному навчальному закладу – сучасні технології навчання

10хв. – Вступне слово, завдання заняття

60хв. – **Методика проведення структурних вправ**

15хв. – Правила

15хв. – Знайомство

15хв. – Очікування

15хв. – Обговорення виконання вправ (*представлення Д.З.*)

245хв. – **Методика проведення колективно-групових інтерактивних технологій**

25хв. –Ротаційні (змінювані) трійки (*представлення Д.З.*)

5хв. – Обговорення методики проведення

15хв. – Обговорення проблеми у загальному колі

15хв. – Мікрофон

15хв. – Незакінчені речення

25хв. – Мозковий штурм

25хв. – Навчаючи-вчусь

25хв. – Ажурна пилка

- 25хв. – Аналіз ситуації
- 25хв. – Вирішення проблеми
- 25хв. – Дерево рішень
- 20хв. – *Обговорення методики проведення*

15хв. – Підсумки заняття, домашнє завдання

Всього: 195хв. = 5год.30хв.

Заняття №4

Методичне забезпечення учасників навчального процесу

10хв. – Вступне слово, завдання заняття

60хв. – Методика проведення структурних вправ

- 15хв. – Правила
- 15хв. – Знайомство
- 15хв. – Очікування
- 15хв. – Обговорення виконання вправ (представлення Д.З.)

110хв. – Методика проведення колективно-групових інтерактивних технологій

- 15хв. – Мікрофон (*представлення Д.З.*)
- 15хв. – Незакінчені речення (*представлення Д.З.*)
- 25хв. – Мозковий штурм (*представлення Д.З.*)
- 25хв. – Навчаючи-вчусь (*представлення Д.З.*)
- 25хв. – Ажурна пилка(*представлення Д.З.*)
- 5хв. – *Обговорення методики проведення*

95хв. – Методика проведення технологій ситуативного моделювання

- 25хв. – Симуляції або імітаційні ігри
- 25хв. – Громадські слухання
- 25хв. – Розігрування ситуації за ролями
- 5хв. – *Обговорення методики проведення*

15хв. – Підсумки заняття, домашнє завдання

Всього: 195хв. = 4год.50хв.

Заняття №5

Методичне забезпечення учасників навчального процесу

10хв. – Вступне слово, завдання заняття

60хв. – Методика проведення структурних вправ

- 15хв. – Правила
- 15хв. – Знайомство

15хв. – Очікування

15хв. – Обговорення виконання вправ (*представлення Д.З.*)

80хв. – Методика проведення технологій ситуативного моделювання

25хв. – Симуляції або імітаційні ігри (*представлення Д.З.*)

25хв. – Громадські слухання (*представлення Д.З.*)

25хв. – Розігрування ситуації за ролями (*представлення Д.З.*)

5хв. – *Обговорення методики проведення*

170хв. – Технології навчання у дискусії

15хв. – Метод ПРЕС

15хв. – Займи позицію

25хв. – Зміни позицію

20хв. – Неперервна шкала думок

20хв. – Дискусія

20хв. – Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу

20хв. – Оцінювальна дискусія

20хв. – Дебати

15хв. – *Обговорення методики проведення*

15хв. – Підсумки заняття, домашнє завдання

Всього: 195хв. = 4год.35хв.

Організоване таким чином навчання дозволило нам ознайомити викладачів вузів з методикою організації і проведення інтерактивних технологій при навчанні студентів, а також дало можливість кожному з учасників спробувати провести ту чи іншу технологію. Спочатку у них виникало багато запитань. Тренери, в свою чергу, задовольняли цікавість слухачів теоретичними відповідями і практичними вправами. Таке навчання повністю задовольнило учасників в оволодінні інтерактивними технологіями, які вони стали застосовувати на своїх навчальних предметах.

Додаток

АНКЕТА ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ

Рівень наявних знань про інтерактивні технології

Просимо Вас дати щирі відповіді на питання анкети, мета якої виявити рівень наявних знань про інтерактивні технології. Висновки, зроблені за результатами анкетування, будуть мати важливе наукове значення. В анкеті є запитання, на які треба дати конкретну відповідь; відповісти своїми словами.

Будемо щиро вдячні Вам за відповідь.

1. Ваш вік

_____

1. Ваша статя

_____

2. Стаж роботи у вузі

_____

3. Що Вам легше проводити лекцію _____ практичне заняття _____ ?
4. Яким чином Ви проводите лекції?
- а) лекція-монолог;
  - б) лекція з елементами діалогу з аудиторією;
  - в) лекція з елементами дискусії;
  - г) лекція, побудована на вільному спілкуванні з аудиторією
6. Яким чином Ви проводите практичні заняття?
- а) опитування у формі діалогу;
  - б) підготовка і повідомлення студентами рефератів-доповідей;
  - в) робота студентів у групах;
  - г) організація і проведення дискусії
7. Які технології Ви використовуєте у навчальному процесі при підготовці студентів?
8. Що Ви знаєте про інтерактивні технології навчання?
-
9. Чи застосовуєте у навчально-виховному процесі інтерактивні технології
-
10. Які саме технології Вам вдаються найкраще?

УДК 368.1

О.І. Кретьова

ДО ПИТАННЯ МОВНОГО СТЕРЕОТИПУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДУ

***Анотація.** У статті розглядаються питання мовних, культурних, поведінкових стереотипів та їх значення для діалогу культур. Окремо з'ясовується роль стереотипів для перекладу та професійної діяльності перекладача.*

***Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы языковых, культурных, поведенческих стереотипов и их значение для диалога культур. Отдельно выясняется роль стереотипов для перевода и профессиональной деятельности переводчика.*

***Annotation.** The article is focused on the problem of language, culture, behaviour stereotypes and their influence on culture dialogue. The role of stereotypes in translation theory and translator / interpreter activities is under discussion.*

Останнім часом всебічно обговорюється проблема взаємозв'язку культури, мови й свідомості – проводяться всілякі дослідження мовної картини світу у носіїв певної мови, укладаються асоціативні словники різних мов, що дають багатий матеріал для вивчення особливостей сприйняття дійсності в рамках тієї чи іншої культури. Безперечним є факт, що мови культури різноманітні. Адже „за своєю суттю культура є поліготною” (М.С. Каган). Кожна мова культури має свої особливості, вона не може бути адекватно перекладеною жодною іншою мовою. „Безліч мов потрібні культурі саме тому, – стверджує М.С. Каган, – що її інформаційний зміст є всебічно багатим і кожен специфічний інформаційний процес має потребу в адекватних засобах утілення” [1, 5]. Словом, набуває актуальності висловлена ще на початку століття Л.В. Щербою думка